

Henryk Stawniak

Duszpasterstwo powołań w Kościołach lokalnych w świetle dokumentu Stolicy Apostolskiej z dnia 6.01.1992 r. oraz Kodeksu Prawa Kanonicznego

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 36/3-4, 157-170

1993

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. HENRYK STAWNIAK SDB

**DUSZPASTERSTWO POWOŁAŃ W KOŚCIOŁACH LOKALNYCH
W ŚWIELE DOKUMENTU STOLICY APOSTOLSKIEJ Z DNIA 6.01.1992 R.
ORAZ KODEKSU PRAWA KANONICZNEGO***

Treść: Wprowadzenie. 1. Geneza, cel i struktura dokumentu z 6.01.1992 r. 2. Ogólna sytuacja powołań. 3. Duszpasterskie wyzwania kontekstu życia młodzieży. 4. Kierunki duszpasterstwa powołań. 5. Duszpasterska odpowiedzialność osób i wspólnot za powołania. 6. Bardziej owocne doświadczenia w duszpasterstwie powołań. Podsumowanie.

Wprowadzenie

Podjmując refleksję nad duszpasterstwem powołań w Kościele, trzeba na wstępie zaakcentować fakt, że historia każdego powołania jest historią niewymownego dialogu między Bogiem a człowiekiem, między miłością Boga, który obdarowuje i wzywa, a wolnością człowieka, który z miłością Mu odpowiada¹. Te dwa nierozłączne elementy powołania, darmowy dar Boga i odpowiedzialna wolność człowieka, wzajemnie się przenikają. Łaska powołania spotyka się bowiem z kondycją ludzką, z jej uwarunkowaniami rodzinnymi, społecznymi i kulturowymi. Kościół w tej rzeczywistości jest narzędziem i pośrednikiem. On sam jest powołany i powołujący. Powołanie będąc zaś łaską, potrzebuje mediacji Kościoła lokalnego², który rozeznaje o powołaniu, zachęca do jego podjęcia, towarzyszy i je rozwija. Misja Kościoła w tym względzie może przybierać różnorodne formy i metody, co bezpośrednio wiąże się z duszpasterstwem na rzecz powołań.

Liczne wystąpienia papieskie i dokumenty Stolicy Apostolskiej dotyczące spraw powołań, świadczą jaką uwagę i troskę przejawia o nie Kościół³.

* Tekst komunikatu ogłoszonego na sympozjum zorganizowanym przez Wydział Prawa Kanonicznego ATK w dniach 22-23 lutego 1993 n.t. *Wkład charyzmatu instytucji życia konsekrowanego w nową ewangelizację*.

¹ Por. Jan Paweł II. Posynodalna Adhortacja Apostolska *Pastores dabo vobis* (PDV), nr 36.

² Por. *Sviluppi della pastorale delle vocazioni nelle Chiese particolari*, Pontificio Opere delle vocazioni. L'Osservatore Romano Nr 13, Supplemento, 17 gennaio 1992; korzystano z tekstu polskiego: *Rozwój Duszpasterstwa Powołań w kościołach lokalnych*, Sandomierz 1992, (RDP), s. 20.

³ Tytułem przykładu można tu wymienić: coroczne orędzia na Światowy Dzień Modlitw o Powołania, list do Młodych w Międzynarodowym Roku Młodzieży (31.03.1985), adhortacje apostolskie *Redemptoris donum* (25.03.1984) i *Christifideles laici* (30.12.1988), encyklikę *Redemptoris missio* (7.12.1990), *Kodeks Prawa Kanonicznego* z 1983 r. oraz organizowanie kongresów.

W obliczu nowej ewangelizacji problematyka ta nabiera szczególnej doniosłości. Duszpasterstwo powołań w Kościele partykularnym – który stanowi część Ludu Bożego, powierzony pieczy biskupa z współpracującym z nim prezbiterium, w którym prawdziwie obecny jest i działa jeden, święty, katolicki i apostołski Kościół Chrystusa⁴ – będzie zaprezentowane głównie w oparciu o dokument Stolicy Apostolskiej i niektóre przepisy Kodeksu. Mówiąc zaś o powołaniach ma się na uwadze powołania kapłańskie, zakonne we wszystkich formach, stowarzyszenia życia apostołskiego, instytutów świeckich i powołania misyjne. Problemy związane z duszpasterstwem powołań są złożone i wieloaspektowe i dlatego ich przedstawienie wymagałoby obszernego studium. Niniejsze, tylko syntetyczne opracowanie, rozpoczniemy od prezentacji wspomnianego dokumentu, dalej zostanie zwrócona uwaga na sytuację powołań i duszpasterskie wyzwania życia współczesnej młodzieży, następnie omówione będą priorytety duszpasterstwa powołań oraz zostanie podkreślona w tym względzie odpowiedzialność osób i wspólnot i wreszcie ukaze się bardziej owocne doświadczenia w duszpasterstwie powołań.

1. Geneza, cel i struktura dokumentu z 6.01.1992 r.

W dniach 10–16 maja 1981 r. odbył się w Watykanie II Międzynarodowy Kongres Biskupów i innych Odpowiedzialnych za Powołania, którego tematem był *Rozwój troski duszpasterskiej o powołania w Kościołach lokalnych ; doświadczenia z przeszłości i programy na przyszłość*. Został on zorganizowany przez Kongregację d/s Wychowania Katolickiego, d/s Zakonów i Instytutów Świeckich, d/s Kościołów Wschodnich oraz d/s Ewangelizacji Narodów. Kongres miał istotne znaczenia dla duszpasterstwa powołaniowego, ponieważ jego owocem był tzw. Dokument Końcowy, zawierający wszechstronne i kompetentne opracowanie ważnego zagadnienia. Wspomniany Dokument Końcowy Kongresu z 1981 roku został przekazany wszystkim Konferencjom Biskupim oraz Wyższym Przełożonym Zakonnym. Pragnieniem bowiem Ojca Świętego Jana Pawła II było: „wskazania i propozycje zawarte w Dokumencie Końcowym niech staną się przedmiotem uważnej refleksji i niech będą roztropnie stosowane tak, aby w całym Kościele prowadziło to do faktycznego wzrostu i do większej skuteczności w duszpasterstwie powołań”⁵. Po rozpowszechnieniu Dokumentu Końcowego miał miejsce w Kościele okres intensywnej refleksji, medytacji i modlitwy, połączonej z konferencjami, debatami, sympozjami i spotkaniami. Odnotowano także wiele publikacji i studiów naukowych na temat powołań⁶. Kongregacja d/s Wychowania Katolickiego (Prot. nr 520/88 z 3 maja 1988) w ramach Konferencji Biskupów i Kongregacja

⁴ Por. *Kodeks Prawa Kanonicznego* z 1983 r. (KPK) kan. 368n.

⁵ List z Sekretariatu Stanu, nr 84906, z 29 marca 1982, w: *Rozwój Duszpasterstwa Powołań w Kościołach Partykularnych. Doświadczenia przeszłości i plany na przyszłość. Dokument Końcowy* (DK), Kraków 1984, s. 3.

⁶ Por. RDP nr 7.

d/s Instytutów Życia Konsekwentnego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego (Prot. nr SpR 611/85 z 25 stycznia 1990) w ramach krajowych Konferencji Wyższych Przełożonych Zakonnych zorganizowały podwójną konsultację co do duszpasterstwa powołań w poszczególnych krajach. Konsultacja przeprowadzona w 10 lat od zakończenia II Kongresu miała na celu „zarówno ocenę owoców i pozytywnych skutków odnotowanych w poszczególnych krajach w związku z realizacją Dokumentu Końcowego tegoż kongresu, jak i zapoznanie się z opiniami Konferencji Episkopatów oraz Wyższych Przełożonych Zakonnych na temat inicjatyw i doświadczeń najbardziej owocnych w celu ich promocji, aby dać kolejny impuls duszpasterstwu powołań”⁷.

Opracowania nadesłały: 29 Konferencji Biskupów⁸ i 52 Konferencje Wyższych Przełożonych. Ten materiał konsultacyjny posłużył do opracowania dokumentu zatytułowanego: *Rozwój duszpasterstwa powołań w Kościołach lokalnych* i opublikowany 6 stycznia 1992 r. staraniem cytowanych wyżej Kongregacji Stolicy Apostolskiej. Należy zaznaczyć, że interesujący nas dokument, bierze pod uwagę tylko niektóre aspekty duszpasterstwa powołań. Nie podejmuje złożonych kwestii dotyczących powołań w aspekcie teologicznym, socjologicznym i psychologicznym. Ponadto nie porusza spraw związanych z formacją kandydatów w seminariach, nowicjatach oraz instytucjach o podobnym charakterze⁹. Jego celem jest: „aby uwrażliwić Kościoły lokalne na sprawę powołań i aby inspirować odnowę i aktualizowanie duszpasterstwa powołań poprzez dalszą realizację treści zawartych w Dokumencie Końcowym Kongresu z 1981 roku”¹⁰.

Informacyjno-inspirujący dokument Kongregacji zawiera 6 rozdziałów i zakończenie. Rozdział pierwszy dotyczy aspektów ogólnych, a także przytacza informacje o sposobach przyjęcia Dokumentu Końcowego, o aspektach ilościowych i jakościowych dotyczących powołań w ostatnim dziesięcioleciu oraz o wiarygodności i świadectwie osób duchownych. Drugi rozdział analizuje aspekty doktrynalne w Kościołach lokalnych i w różnych instytucjach odpowiedzialnych. Trzeci rozdział analizuje podstawowe priorytety, na których opiera się duszpasterstwo powołań. Rozdział czwarty odwołuje się do odpowiedzialności biskupów, proboszczów i wszystkich kapłanów, a także zakonników, wspólnot parafialnych i innych struktur kościelnych. Piąty rozdział jest poświęcony duszpasterstwu młodzieży w odniesieniu do duszpasterstwa powołań i ukazuje problematykę młodzieży i najbardziej istotne doświadczenia w tym względzie, sygnalizowane przez różne Konferencje Biskupów i Przełożonych. Ostatni, szósty rozdział analizuje w skrócie aspekty organizacyjne: centra powołaniowe, przygotowanie i aktualizowanie planów duszpasterstwa powołań, współpracę między duchownymi diecezjalnymi i zakonnymi, zastosowanie środków społecznego przekazu. W konkluzji są ukazane niektóre perspektywy i znaki nadziei na

⁷ Tamże nr 4.

⁸ Wśród Konferencji nie wymienia się Konferencji Episkopatu Polski.

⁹ Por. RDP nr 6.

¹⁰ Tamże nr 99.

przyszłość. Przedstawiona struktura tekstu pozwala już zorientować się jak bogaty treściowo jest ten dokument.

2. Ogólna sytuacja powołań

Sytuacja światowa w kwestii powołań duchownych i innych form życia konsekrowanego może być analizowana zarówno w aspekcie ilościowym jak i jakościowym. Jest oczywiste, że oceny mogą się różnić między sobą w zależności od tego, który aspekt jest brany pod uwagę. Z oczywistych względów dokument podaje informacje sumaryczne, co do których pozostaje wciąż aktualna wypowiedź Jana Pawła II: „...jest wiele krajów, w których powołania są rzeczywiście liczne. W innych odnotowujemy obiecujące przebudzenie. Mało jest na świecie tych krajów, w których nie widać ożywienia, lecz także tam odnotowujemy znaki, które pozwalają mieć nadzieję na przyszłość”¹¹.

Według prezentowanego wyżej dokumentu Stolicy Apostolskiej w ostatnim dziesięcioleciu odnotowano w Kościele stały wzrost ilości alumnów w wyższych seminariach diecezjalnych i zakonnych, a także wzrosła ilość święceń kapłańskich. Jest to tendencja odwrotna w stosunku do okresu posoborowego¹². W tym okresie obserwuje się także wyraźny wzrost ilości nowicjuszy i nowicjuszek. Jednakże, zarówno w przypadku powołań duchownych i innych form życia konsekrowanego, jest to wzrost względny, ponieważ nie równoważy ubytków związanych z różnymi czynnikami. Spadek natomiast dotyczy braci a jeszcze bardziej siostr zakonnych¹³. W geografii powołań odnotowuje się znaczny wzrost w krajach Afryki, Azji, Ameryki Łacińskiej, spadek zaś w niektórych krajach Europy, Ameryki Północnej i Australii¹⁴.

Dla całościowej sytuacji powołań należy odnotować także niektóre pozytywne znaki o charakterze jakościowym. Przede wszystkim posoborowe nauczanie Kościoła przyczyniło się do pogłębienia doktryny powołania oraz duszpasterstwa. Zainteresowanie nimi wzrasta poprzez większą troskę w diecezjach i wspólnotach zakonnych. Są wydelegowani księża, zakonnicy i siostry zakonne w celu promowania i formowania powołań. Posoborowa odnowa życia religijnego powoduje też, że oferta powołaniowa staje się coraz odważniejsza. Nie sprzyja natomiast powołaniom postawa zmęczenia, obojętności, zniechęcenia i pesymizmu osób i wspólnot¹⁵. Znajomość tendencji wzrostu lub spadku powołań w odpowiednich ich rodzajach ma duże znaczenie dla zaangażowania w duszpasterstwo.

¹¹ Jan Paweł II, *Przemówienie do Sesji Plenarnej Kongregacji ds. Wychowania Katolickiego*, L'Osservatore Romano 6.04.1984; por. też RDP nr 14.

¹² Por. RDP nr 15.

¹³ Tamże nry 16, 40 i 81.

¹⁴ Tamże nr 17.

¹⁵ Por. tamże nr 16.

3. Duszpasterskie wyzwania kontekstu życia młodzieży

Kandydaci do kapłaństwa i życia konsekrowanego są dziećmi swojego czasu, co jest związane z zaletami i słabościami nowych pokoleń. Duszpasterstwo powołań musi uwzględnić sytuację młodzieży wraz z kontekstami, które utrudniają rodzenie się i wzrost powołań. Stanowią one splot negatywnych uwarunkowań, który to splot wymaga zaprogramowanej systematycznej działalności, a nie tylko okazjonalnej, aby dać na nie nowe odpowiedzi, nie będące powtórzeniem form przestarzałych, nie wywierających już wpływu na młodych. Analizowany dokument wskazuje na niektóre niepokojące zjawiska i zachowania:

- Do nich zalicza sekularyzację, konsumizm, relatywizm. Obecnie to co religijne, traci wagę społeczną. Być chrześcijaninem w społeczeństwie pluralistycznym jest społecznie uznawane za jedną z wielu możliwości, mających takie samo prawo obywatelstwa jak inne. Ów kontekst społeczny i kulturowy też sprawia, że wielu młodych zatracą sens życia, perspektywę transcendencji i widzi nieaktualność tradycyjnych ideałów życia¹⁶.

- Trudność stanowi wielorakość orędzi, przynoszących różne propozycje, oparte na odmiennych założeniach filozoficznych i religijnych, połączone z gwałtownymi przemianami w polityce, ekonomii, etyce, stylu życia itp. Wspomina wielorakość orędzi utrudnia rozpoznanie powołania, bowiem z nich wynika pojęcie wolności jako nigdy nie zamkniętej możliwości nowych wyborów, co prowadzi do ogromnego niezdecydowania w podejmowaniu ostatecznych decyzji¹⁷.

- Inna trudność jest spowodowana słabością psychiczną młodzieży i przedłużaniem się okresu dojrzewania. Z obserwacji wynika, iż młodzież jest mało odporna na trudności, stresy, zagrożenia. Przy tym chociaż ewangeliczne treści chrześcijańskiej inicjacji¹⁸ zachowują całą swoją wartość, jednak nie pokrywają się one z okresem młodości. Wydłużający się okres dojrzewania powoduje lęk i niepokój w obliczu decyzji zarówno w kwestii małżeństwa, jak i spraw celibatu czy ślubów zakonnych. W tych ostatnich sprawach przejawia się on z większą jeszcze intensywnością. Zaangażowanie życiowe na dłuższy czas wydaje się przekraczać koncepcję życia, jaką posiadają młodzi. Tego typu postawa jest uważana przez niektóre Konferencje za jeden z najważniejszych powodów kryzysu powołań¹⁹.

- Wyzwaniem jest zjawisko samo w sobie pozytywne, ale nie zawsze dobrze rozumiane w całej pełni i stąd mogące powodować trudności. Chodzi o nowe wartości, które wzbudzają dziś entuzjazm młodych, jak: pokój, solidarność, sprawiedliwość, ekologia, wymiar ogólnoswiatowy, podmio-

¹⁶ Por. tamże nr 72; PDV nr 8; I. V i g a n ó, Jest jeszcze dobra gleba dla ziarna, List okólny Przełożonego Generalnego Salezjanów, przekład s. J. J a k u b ł e c FMA, Kraków 1992, s. 9-10.

¹⁷ Por. RDP nry 71 i 75; PDV nr 8.

¹⁸ Ks. Prymas J. Glemp w wywiadzie w dniu 2.02.1993 r. zwrócił uwagę, że przyjęcie bierzmowania w klasie ósmej, chyba nie jest czasem właściwym, gdyż trudno w tym wieku mówić o dojrzałości chrześcijańskiej.

¹⁹ Por. RDP nr 75.

towość itp. Te wartości otwierają urzekający horyzont, który jednakże może ograniczyć się tylko do perspektyw doczesnych, bez zakotwiczenia ich w wartościach absolutnych²⁰.

– Wreszcie można wymienić zanik społecznego uznania dla powołań w Kościele. Obniża się ogólny prestiż powołań, zaś środki społecznego przekazu nie tylko proponują wartości przeciwne niż uznawane w Kościele, ale także często ukazują obraz kałana czy życia zakonnego, który odnosi się do przeszłości i sprawia, że tego typu powołania stają się śmieszne i obce dzisiejszej młodzieży. Ponadto starzenie się wspólnot zakonnych i kapłańskich, sprzyja kreowaniu takiego negatywnego obrazu i obniżaniu prestiżu powołania²¹.

Do pełnego obrazu sytuacji młodzieży, przedstawione powyżej czynniki mogące utrudniać podjęcie i rozwój powołania, należy uzupełnić pozytywnymi znakami i wartościami, na które młodzi są szczególnie wrażliwi. Poszczególne Konferencje podkreślają i wymieniają: zafascynowanie osobą Jezusa Chrystusa, Jego stylem życia, radykalizmem pójścia za Nim. Kolejne wartości priorytetowe to: modlitwa i silne doświadczenie Boga, życie wspólnotowe, służba na rzecz krzywdzonych i izolowanych, styl ubóstwa, bezinteresowność, solidarność, charyzmat zakonny. Należy również zauważyć zaangażowanie młodych w wolontariatach, obejmujących problemy społeczne i wspólnoty kościelnej. Bardzo ważne jest w nim pozytywne doświadczenie grupy²².

Ambiwalentność sytuacji i postaw młodzieży, budzi ogólnie jednak pewne nadzieje, ponieważ otwiera się ona na poszukiwanie transcendencji. Wydarzenie w Częstochowie (sierpień 1991) było znamienne i świadczyło, że coraz większa liczba młodych odkrywa z entuzjazmem tajemnicę Jezusa. Te wszystkie pozytywne zjawiska i świadomość trudności jakie młodzież może napotykać, winny się stać punktem wyjścia dla podejmowania kierunków duszpasterstwa powołań.

4. Kierunki duszpasterstwa powołań

Liczne trudności, które wynikają z sytuacji życia młodzieży nie mogą powodować duszpasterskiej bierności lub zniechęcenia, ale przeciwnie, winny wyzwalać nowe energie i inicjatywy uwzględniające współczesną mentalność. Kontekst społeczny, a nawet ujawniający się zmysł religijny młodzieży, domaga się ewangelizacji. Duszpasterstwo powołań wymaga z jednej strony gorliwości, a z drugiej delikatności, aby z całą miłością pomóc każdemu w odczytaniu i przyjęciu powołania, a jednocześnie nie naruszyć w niczym wolności jego decyzji. Wszelkie zaniedbania płynące czy to z opieszałości, czy też niewłaściwej aktywności przynoszą trudne do naprawienia szkody. Można też pomyśleć, że owe trudności są dopuszczone przez Pana, aby obudzić we wspólnotach chrześcijańskich ducha nawróce-

²⁰ Por. I. Viganó, dz. cyt., s. 11.

²¹ Por. RDP nr 71; I. Viganó, dz. cyt., s. 11.

²² Por. PDV nr 9.

nia, twórczości i odnowy. Poczynione uwagi już sugerują pewien sposób i kierunek duszpasterstwa powołaniowego, a dalsze również wynikają z treści dokumentów kościelnych.

– Należy mocno zaakcentować, iż duszpasterstwo powołań zgodnie z zaleceniami współczesnego Kościoła²³ ma stanowić integralną całość z duszpasterstwem ogólnym i młodzieży²⁴. Duszpasterstwo powołań ma być działalnością wewnętrznie włączoną w duszpasterstwo Kościoła, a nie być czymś wyizolowanym i zacieśnionym do pojedynczego sektora, jakby jakąś częścią duszpasterstwa. Pozostaje wiele do zrobienia, aby duszpasterstwo ogólne stało się otwarte na powołania i aby wszelka działalność na rzecz powołań była całkowicie zintegrowana z ogólnym planem duszpasterskim diecezji²⁵. Okres młodości jest okresem uprzywilejowanym, choć nie jedynym, gdy chodzi o orientację powołaniową, z tego powodu duszpasterstwo młodzieży winno być powołaniowym. W Dokumentie Końcowym tak zaznaczono ten fakt: „duszpasterstwo młodzieży i duszpasterstwo powołań uzupełniają się wzajemnie”²⁶. Organiczne włączenie duszpasterstwa powołań w duszpasterstwo ogólne, zwłaszcza w katechezę, w duszpasterstwo rodzin, może budzić pewne opory, co także wyraziły niektóre Konferencje²⁷.

– Fali sekularyzacji, konsumizmu i relatywizmu, Kościół przeciwstawia sacrum, oddanie i ofiarę, oraz postawę wiążących zasad moralnych. Duszpasterstwo powołań winno żywić przekonanie, że Duch Święty jest silniejszy od sekularyzmu²⁸. Chodzi o to, by stać się ludźmi wiary i ugruntowywać w sobie i innych otwartość na rzeczywistość pentakostalną. Strategicznym elementem walki z sekularyzmem jest osobiste i wspólnotowe odnowienie ducha życia wewnętrznego i modlitwy. Konsumizmowi duszpasterstwo winno przeciwstawić twórczą aktywność na rzecz innych. Ma ono uwzględnić chęć młodych do angażowania się i naturalną wrażliwość na krzywdę ludzką proponując im formy współpracy. Jest także w nim możliwość doświadczenia braterskiego działania w grupie jako sposobu włączenia się w komunie kościelną. Trzeba koniecznie wiązać tę działalność z Jezusem Chrystusem. Relatywizm moralny znika, gdy człowiek osiąga dojrzałość w wierze.

– Dojrzałość w wierze to życie w Chrystusie. Zarówno elementy negatywne kontekstu życia młodzieży jak i jej pozytywne fascynacje implikują, by duszpasterstwo powołań zmierzało do przedstawienia Chrystusa jako centralnej wartości, dostępnej dla każdego poprzez życie oparte na wartościach ewangelicznych miłości i służby. Zauroczenie młodych osobą Jezusa, stylem Jego życia, pozwala stawiać im wymogi związane z życiem duchowym.

²³ Por. DK nr 42; RDP nry 22, 44, 67 i 99; PDV nr 34.

²⁴ „Życie rodzi życie... Podobnie jak ziemia ukazuje bogactwo soków życiodajnych poprzez świeżość i obfitość plonów jakie daje... tak i wspólnota kościelna daje dowód swej prężności poprzez widoczny rozkwit powołań”. Jan Paweł II, *Homilia wygłoszona na inaugurację Kongresu*, 10.05.1981.

²⁵ Por. RDP nr 44.

²⁶ DK nr 42.

²⁷ Por. RDP nr 45, przypis 50.

²⁸ Por. I. Viganò, *dz. cyt.*, s. 5.

Duszpasterstwo powołań w przejrzysty sposób winno ukazywać wartość życia z Jezusem i aktualność Jego orędzia, wobec zwodniczości innych propozycji. Duszpasterstwo ogólne przez liturgię i Sakramenty, głoszenie Słowa Bożego, nauczanie katechetyczne, szkoły katolickie i tzw. „szkoły modlitwy” ma ukształtować osobę bogatą w wartości ludzkie i nadprzyrodzone, a jednocześnie musi ono respektować fazy dojrzewania wiary. Postuluje się, aby opracować nowe programy katechetyczne, które byłyby bardziej uwrażliwione na problematykę powołaniową²⁹.

– Duszpasterstwo powołań winno być także otwarte na powołania zwane „spóźnionymi”. Te osoby pochodzą przede wszystkim z grup i ruchów kościelnych. Wiele z tych osób po odbyciu studiów, wieloletniej pracy zawodowej i społecznej odkrywa w sobie powołanie. Historia Kościoła i świętych (przykładowo ks. Bosko) zna przykłady świadczące jak owocne może być duszpasterstwo w tym zakresie. Powołania „dorosłych” nie nastreczają tylu trudności, natomiast wymagają specjalnej formacji³⁰.

– Posługę wzywania i towarzyszenia powołaniom trzeba czynić z całą delikatnością, ale nie można tego czynić bezosobowo. Potrzeba indywidualnych kontaktów apostoelskich. Trzeba towarzyszyć każdemu powołaniu z osobną, zgodnie z potrzebami i poziomem, na jakim się znajduje. Jest to personalizacja drogi wiary. Kierownictwo duchowe i wspieranie powołania za pomocą osobistych kontaktów stanowi warunek sine qua non duszpasterstwa powołań³¹.

– Duszpasterstwo powołaniowe nie może zamykać się na promocje powołań tylko dla własnej diecezji czy zakonu, ale musi być otwarte na sprawy Kościoła powszechnego i wobec misji *ad Gentes*. Potrzeby Kościoła lokalnego nie wykluczają, by kapłani, zakonnicy i siostry zakonne czy świeccy opuszczali własne wspólnoty i głosili Ewangelię nie-chrześcijaanom. Nie można ponadto zapomnieć o potrzebie ponownej ewangelizacji, w krajach „starożytnie chrześcijańskich”, które utraciły żywe poczucie wiary³².

Takie są, jak się wydaje, ważniejsze kierunki duszpasterstwa powołań, które wymagają zaangażowania osób i wspólnot.

5. Duszpasterska odpowiedzialność osób i wspólnot za powołania

Osoby i wspólnoty zobligowane do szczególnej troski o powołania na poziomie Kościołów lokalnych są wyraźnie wskazane przez dokumenty kościelne. Znamienny jest kan. 233 § 1, który stanowi: „Na całej wspólnotcie chrześcijańskiej spoczywa obowiązek troski o powołania, ażeby wystarczająco zaradzić potrzebom świętej posługi w całym Kościele. W sposób szczególny ten obowiązek wiąże chrześcijańską rodzinę, wychowawców oraz

²⁹ Por. RDP nr 52–54.

³⁰ Por. tamże nry 25 i 76; *Optatam totius* nr 3; KPK kan. 233 § 2; T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. II, *Lud Boży jego nauczanie i uświęcenie.*, Olsztyn 1986, s. 53n.

³¹ Por. RDP nr 86; I. Viganó, dz. cyt., s. 17.

³² Por. tamże na 46; KPK kan. 385, 783 i 791.

ze specjalnej racji kapłanów, zwłaszcza proboszczów. Biskupi diecezjalni, na których w najwyższym stopniu spoczywa troska o rozbudzenie powołań, powinni powierzony sobie lud pouczać o ważności świętego posługiwania i o konieczności szafarzy w Kościele, a także inicjować i popierać poczynania zmierzające do wspierania powołań, głównie przy pomocy dzieł do tego ustanowionych³³. Według cytowanego kanonu i analizowanego dokumentu Stolicy Apostolskiej w porządku stopnia odpowiedzialności za powołania należy wymienić następujące osoby i wspólnoty:

a) Biskupi

Pasterz diecezji z natury swego urzędu jest przewodnikiem, organizatorem i koordynatorem duszpasterstwa ogólnego, w tym także duszpasterstwa powołań. O tej powinności Biskupa mówią również inne kanony, nauka soborowa, adhortacja *Pastores dabo vobis* i inne³⁴. Biskup przygotowując program duszpasterski w diecezji nie może przeoczyć włączenia w niego problematyki powołaniowej. Sam zaś animuje w różnoraki sposób: sprawując liturgię, głosząc Słowo Boże, dokonując święceń kapłańskich, powierzając rozmaite posługi, przyjmując śluby zakonne, celebrując bierzmowanie, spotkania z młodymi, z kapłanami, listy pasterskie, wizytacje, wezwania do modlitwy. Ma możliwość wpływania na duszpasterzy, katechetów, na Rady i stowarzyszenia, aby włączyli się w duszpasterstwo powołań³⁵. Należy mocno podkreślić, iż Biskup powinien popierać i troszczyć się zarówno o powołania diecezjalne, jak i zakonne. Znany dokument *Matuae relationes* przypominał, że Biskupom „jest powierzona troska o charzmaty zakonne... Wspierając życie zakonne i chroniąc je w odniesieniu do własnej specyfiki, Biskupi wypełniają swój naturalny obowiązek duszpasterski”³⁶. Pomyłką zatem jest niechęć czy też zakaz promocji powołań żeńskich i męskich w diecezji.

b) Kapłani

Kapłani, a szczególnie proboszcz, w ścisłej współpracy ze swym biskupem, między sobą oraz z innymi odpowiedzialnymi już przez samo kapłaństwo apostołują na rzecz powołań. Świadczenie wiary i życia ewangelicznego, duch modlitwy, sprawowanie sakramentów są impulsami powołaniowymi. Szczególnie trzeba uwydatnić postugę w Sakramencie Po-

³³ KPK kan. 233 § 1.

³⁴ Por. KPK kan. 259 § 2, 385, 791; *Christus Dominus* nr 15; *Lumen Gentium* nry 24–27; *Optatam totius* nr 2; PDV nr 41; DK nr 29 RDP nr 56n.

³⁵ Por. RDP nr 56; DK nr 28; także DDP nr 28.

³⁶ Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich oraz Kongregacja Biskupów, Wytyczne dla wzajemnych stosunków między biskupami i zakonnikami, *Matuae relationes* nr 9, Jan Paweł II, *O życiu zakonnym*, Poznań – Warszawa 1984; por. także kan. 385 KPK: „Biskup diecezjalny niech popiera jak najbardziej powołania do różnych postug oraz do życia konsekrowanego...” i kan. 576.

kuty³⁷, który to Sakrament prowadzi do metanoi, do wiary dojrzałej. Posługa zaś może być wzywaniem i towarzyszeniem powołaniu³⁸.

c) Zakonnicy i zakonnice

Kościół lokalny stanowi teren, na którym życie zakonne poświęcone dla dobra całego Kościoła może się w całej pełni i twórczo wypowiedzieć w ramach duszpasterstwa ogólnego pod kierownictwem biskupa. Fakt ich życia i obecności jest świadectwem radykalizmu ewangelicznego i Chrystusa. Ta obecność wzywa, jest darem i odpowiedzią dla ludzi szukających³⁹. Wiele dają do myślenia dwie informacje zawarte w prezentowanym dokumencie. – „Zaskakuje fakt, że w parafiach, w których duszpasterstwo prowadzą zakonnicy, są bardzo rzadkie powołania do zgromadzeń, do których należy proboszcz i jego współpracownicy” i „Z bólem odnotowujemy, że tradycyjne wspólnoty zakonne oraz te które poświęcają się pracy wychowawczej, nie mają powołań”⁴⁰. Z tych wypowiedzi wynikają postulaty pod adresem zakonników i zakonnice w pracy powołaniowej. Z pierwszej z nich wynika, że są anty-swiadectwa, które blokują i zniechęcają. Młodzi natomiast czują się pociągani, gdy spotykają zakonników i siostry, którzy przeżywają w radości naśladowanie Chrystusa, będąc szczerze zjednoczeni między sobą, wierni charyzmatowi Założyciela i rzeczywiście oddani posłannictwu Kościoła. Z drugiej wypowiedzi wynika, że tradycyjnie wspólnoty żeńskie i męskie nie mające powołań, winny uświadomić sobie potrzebę prezentowania własnego charyzmatu w języku zrozumiałym dla młodzieży. Bowiem język dotyczący natury i znaczenia życia konsekrowanego stał się językiem trudnym. Często niezrozumiałym językiem posługują się nawet osoby przygotowane i oddelegowane do duszpasterstwa powołań. Trzeba więc zsynchronizować propozycję powołaniową z mentalnością młodych. Poza tym w ogóle istnieje w Kościele znikoma znajomość życia zakonnego. Zakonnicy i zakonnice winni pamiętać, że kryzys powołań kreują w dużym stopniu także sami, przez obojętność i bierność. Kryzysowi powołań towarzyszy wówczas „kryzys powołujących”. Troska o powołania nie może spoczywać jedynie na barkach tych, którzy bezpośrednio takie zadanie otrzymali. Wspólnota zakonna ma być wspólnotą proponującą i wzywającą⁴¹.

W duszpasterstwie powołań należy zauważyć trudne chwile zakonów żeńskich, w których kryzys powołań objawia się z całą ostrością. Styl życia sióstr objawia się mniej atrakcyjny. Dla młodych kobiet nadal otwartym pozostaje status kobiety w środowiskach kościelnych. Możliwości realizacji siebie w Kościele wyraźnie kontrastuje z aspiracjami młodzieży żeńskiej. Uwrażliwione na pozycję mężczyzn w Kościele, tylko nieliczne potrafią

³⁷ Por. DK nr 20.

³⁸ Szerzej na temat duszpasterskiego oddziaływania na rzecz powołań przez kapłana por. DDP nr 30.

³⁹ Por. tamże nr 31.

⁴⁰ RDP nr 62 i 88.

⁴¹ Por. tamże nry 43, 58, 66i 67.

odczytać właściwie głębokie wartości życia zakonnego. W tym celu jest rzeczą konieczną pozostawanie w ścisłym kontakcie z młodymi, poznawanie ich aspiracji, widzenia świata i Kościoła. Sugeruje się by z większą starannością i uwagą formować animatorki powołaniowe, by ich obecność była czytelna i wiarygodna. Ponadto zaleca się, aby zmieniać i eliminować struktury, które nie służą pociągającemu świadectwu⁴².

d) Instytuty świeckie

Życie członków instytutów świeckich charakteryzuje się świeckim charakterem, konsekracją i apostołstwem. W duszpasterstwo powołań wnoszą oni nie tylko wkład specyficznej duchowości, ale także swoje doświadczenie zharmonizowania ideału ewangelicznego z działalnością w świecie⁴³. Mimo wielkiego wysiłku na rzecz promocji życia konsekrowanego w ramach Instytutów Świeckich – zaznacza dokument Stolicy Apostolskiej – odnotowuje się mały wpływ na młodych. Wydaje się, że jest to styl życia współbrzmiający z wymaganiami czasu oraz z bezpośrednim doświadczeniem w służbie świata, a jednak brak zainteresowania młodych. Trudno wskazać, obok przedstawionych wcześniej, jakąś szczególną działalność powołaniową, aby zaradzić temu problemowi, podkreślić jednak można potrzebę dania się poznać i powrotu to źródeł charyzmatycznych przez poszczególne instytuty.

e) Odpowiedzialni świeccy

Ludzie świeccy, mężczyźni i kobiety, odpowiedzialni za jakiś zakres działalności Kościoła partykularnego, głównie katecheci, nauczyciele⁴⁴, wychowawcy i animatorzy grup, mają swój duszpasterski wkład w promocję powołaniową. Ale też bywa i tak, że wiele powołań nie dojrzewa, gdyż nie znajdują się dobrze przygotowani katecheci czy wychowawcy. Dokument podkreśla, iż katecheci, zwłaszcza młodzi, mają niewielką wiedzę o życiu duchowym i charyzmatach zakonnych. Brak im również fundamentów teologicznych rozumienia powołania w Kościele⁴⁵. Wynika stąd potrzeba troski o przygotowanie i wspieranie wychowawców wiary, by w pełni mogli uczestniczyć w duszpasterstwie powołaniowym.

f) Rodzina

Sobór uznał specyficzną misję wychowawczą rodziny chrześcijańskiej w tym, co dotyczy powołań: „Dzieci powinno się tak wychowywać, aby po dojściu do wieku dojrzałego mogły z pełnym poczuciem odpowiedzialności

⁴² Por. tamże nry 40, 81–85.

⁴³ Por. DK nr 39; DDP nr 32.

⁴⁴ Kodeks cały szereg norm poświęca szkole katolickiej, w której nauczyciele i wychowawcy odgrywają istotną rolę w kwestii dojrzewania wiary oraz animacji powołaniowej. Por. KPK kanony 796–806; także Kongregacja ds. Wychowania Katolickiego, *Katolik świecki świadkiem wiary w szkole*, (15.02.1982), Pallottinum 1986; J. Dyduch, *Szkoły katolickie w świetle nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego*, Analecta Cracoviensia 1986, ss. 349–365.

⁴⁵ Por. RDP nry 38, 41, 53 i 55; DK nr 38; PDV nr 39.

pójść za powołaniem także duchownym”⁴⁶. Ponieważ rodzina jest dziś zagrożona, należy wielką wagę przywiązywać do duszpasterstwa rodzin, aby one stanowiły „jakby pierwsze seminarium”⁴⁷. Nadesłane sprawozdania podkreślają, że zwłaszcza w krajach zachodnich rodzice czują się „właścicielami” swych dzieci i chcą decydować o ich drodze życia. Niski przyrost naturalny i zjawisko jedynaków pogarsza jeszcze sytuację. Nieliczni rodzice wspierają powołanie własnych dzieci poprzez tworzenie wspólnoty wierzących, przykładne życie i udział w liturgii Kościoła⁴⁸. Bywa i tak, że czasami potrafią negatywnie wpływać na swe dzieci utrudniając wytrwanie w powołaniu. W tych okolicznościach rodzi się konieczność katechezy dorosłych, która uwrażliwiłaby na rozumienie wymiaru teologicznego każdego powołania.

g) Wspólnota parafialna

Wspólnoty, w których w sposób żywy praktykuje się sakramenty, pielęgnuje kult, wiarę i miłość są zazwyczaj bogate w powołania. Parafia stanowi naturalne środowisko orientacji powołaniowej, zwłaszcza, gdy aktywne są różne grupy modlitewne, bądź stowarzyszenia. Wielu duszpasterzy jednak nadal rozumuje, że sprawa powołań to bardziej akcja, którą trzeba przeprowadzić, niż duch całego duszpasterstwa⁴⁹.

h) Wspólna troska

Zarówno cytowany powyżej kanon, jak i analizowany dokument akcentuje, iż troska o powołania należy do całej wspólnoty chrześcijańskiej. Nikt więc nie może uchylać się od tego zadania. Jest to troska wspólna. W animacji na rzecz powołań ważna jest harmonijna współpraca osób. Nikt też nie powinien się izolować i pracować wyłącznie na własny rachunek lub dla swej instytucji. Wznoszenie się ponad interesy partykularne jest obowiązkiem. Dokument w wielu miejscach⁵⁰ podkreśla konieczność współpracy między duchowieństwem diecezjalnym i zakonnym. Współdziałanie tworzy klimat, w którym powołany z maksymalną wolnością odnajduje własną drogę. Historia również jest dowodem na to, że różnorodność powołań zwłaszcza współistnienie i współpraca duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego, nie prowadzą do osłabienia diecezji, lecz raczej ją wzbogacają w nowe skarby duchowe oraz w istotny sposób wzmocniają jej żywotność apostołską⁵¹.

6. Bardziej owocne doświadczenia w duszpasterstwie powołań

Bogate są doświadczenia Kościoła w tej dziedzinie. Treści i środki powszechnie stosowane są również imponujące i znane, więc nie ma potrzeby

⁴⁶ KDK nr 52.

⁴⁷ *Opiatam totius* nr 2; por. też PDV nr 41.

⁴⁸ Por. RDP nr 73.

⁴⁹ Por. tamże nr 59 i 86; DDP nr 36.

⁵⁰ Por. RDP nry 94–98.

⁵¹ Por. *Mutuae relationes* nr 39.

ich przedstawiania. Dokument⁵² Stolicy Apostolskiej tytułem przykładu wylicza niektóre z nich. Są one praktykowane w wielu regionach i wydają się być bardzo owocne powołaniowo. Są to:

- ścisła więź między młodymi a kapłanami i osobami zakonnymi, którzy są szczęśliwi z racji powołania i stylu życia;
- szkoły modlitwy i szczególne momenty duchowe: rekolekcje, dni i tygodnie odosobnienia, pielgrzymki młodych, wieczniki powołaniowe, spotkania młodych na temat postaci danego założyciela czy świętego, dni modlitwy i braterstwa;
- kierownictwo duchowe, towarzyszenie powołaniu przez osobiste kontakty i umiejętność wsłuchiwanie się w głos młodych;
- jasna i wyraźna propozycja powołaniowa;
- przygotowanie do sakramentu bierzmowania;
- tygodnie powołań w parafiach ze świadectwem powołanych, także kursy i obozy powołaniowe;
- odwiedziny seminariów diecezjalnych, klasztorów i zgromadzeń w czasie których młodzi mogą się modlić i spotykać z osobami żyjącymi ideałem ewangelicznym;
- stowarzyszenia, grupy młodzieżowe i grupy ochotników zaangażowanych w sprawy społeczne.

Dokument także sygnalizuje nowe formy towarzyszenia powołaniom:

- oprócz niższych seminariów, proponuje się pre-seminaria, do których się kieruje młodzież szukającą i uzupełniającą wykształcenie poza seminarium;
- przyjmowanie do wspólnot zakonnych młodych rokujących nadzieję, którzy uczestniczą w modlitwie, pracy apostolskiej i braterskim życiu wspólnoty;
- szkoły katolickie, w których również nauczycielami i wychowawcami są osoby konsekrowane⁵³.

Podsumowanie

Dokument Stolicy Apostolskiej i niektóre normy prawne skłaniają do ponownego przemyślenia sprawy powołań w Kościele lokalnym i inspirują do twórczej odpowiedzialności. Duszpasterstwo powołań należy do fundamentalnego problemu Kościoła. Rośnie świadomość, że winno ono być oparte na gruncie biblijnym i teologicznym dla uniknięcia jedynie akcyjnej wizji duszpasterstwa. Ma być ono wewnętrznie zintegrowane z duszpasterstwem ogólnym i młodzieżowym. Zakotwiczenie go we wszystkie formy duszpasterstwa rodzi nadzieję, że pozwoli to młodym w naturalnych warunkach dojrzewać we wierze pod kierunkiem odpowiedzialnych za promocję powołaniową osób. Taki kierunek pastoralny sprzyja i domaga się skoordynowanego wysiłku i wzajemnej współpracy. Ta z kolei może owocować nowymi inicjatywami i formami bardziej dostosowanymi do

⁵² Por. RDP nr 86.

⁵³ Por. tamże nr 87n; PDV 41.

aktualnych wyznań czasu i mentalności młodych. Kontekst młodzieżowy uwrażliwia na elastyczność struktur, większą otwartość wspólnot i mocniejsze świadectwo powołujących. Najwyższym i najskuteczniejszym środkiem budzenia powołań jest świadectwo życia, zgodna i pełna radosnej miłości służba Chrystusowi i Jego Kościołowi.

Duszpasterstwo oparte na modlitwie i świadectwie życia osób i wspólnot jest znakiem nadziei i zachęcającej perspektywy wiosny powołań w Kościele. Może ona tym bardziej być realna, gdy duszpasterstwo powołań wpisuje się w nową ewangelizację, która ma być nowa w gorliwości, nowa w metodach i działaniu. Kościół nie zamyka w sobie lęku o własne potrzeby, lecz stanowi żywą i pełną radości wspólnotę, otwartą na tchnienie Ducha Bożego i wrażliwą na potrzeby człowieka. Gdy zatroszczymy się o jedno powołanie – mawiał św. Jan Bosko⁵⁴ – ofiarujemy Kościołowi wielki skarb. Nie jest ważne, czy to powołanie dotyczy diecezji, zakonu, czy misji. Jest to zawsze wielki skarb, jaki ofiarowuje się Kościołowi Jezusa Chrystusa.

⁵⁴ Por. *Memorie Biografiche* vol. 5, s. 396n.